

Квартальне опитування банків

№ 3 (4)

Вересень 2008

- Банки очікують погіршення ділового клімату в Україні – вперше зареєстровано від'ємне значення індексу ділового клімату.
- Оцінка фінансово-економічної ситуації після падіння в кінці 2007 року, залишається без змін.
- Показники попиту досягають прогнозів, але зниження очікується вже до кінця цього року.
- Попит з боку юридичних осіб перевищує очікування і переважає попит з боку фізичних осіб; очікується зменшення обох в наступному кварталі.
- Темпи зростання відсоткових ставок за кредитами залишаються на рівні минулого кварталу після тривалої тенденції до збільшення.
- Неприятливий регуляторний клімат та політична ситуація витіснили конкуренцію з першого місця в списку перешкод для ведення бізнесу в банківському секторі.
- Інфляційні очікування і світові ціни на енергоносії знов вважаються основними факторами, які вплинуть на зростання споживчих цін у найближчі 12 місяців.

Діловий клімат

Серед українських банків переважає оцінка теперішньої загальноекономічної ситуації як задовільної. Такі думки дотримуються 81,8% банків. Однаково невеликі частки респондентів (по 9,1%) оцінюють її, як добру або погану. Індекс поточного ділового клімату знаходиться на нейтральній позначці – на нулі. Порівнюючи з минулими періодами – продовжується тенденція зменшення цього показника (0,75 в грудні 2007р., 0,08 в квітні 2008р.). Це є негативним сигналом, що свідчить про можливе погіршення ситуації в фінансовому секторі країни.

Занепокоєння, щодо можливості подальше погіршення ділового клімату в Україні, додають очікування банків стосовно загальноекономічної ситуації на наступні шість місяців. Хоча більшість з респондентів (72,7%) вважає, що ситуація суттєво не зміниться, 27,3% банків очікує погіршення загальноекономічної ситуації. Й жоден з опитаних не очікує покращення ситуації! Тоді, як квітні 2008р. 30,8% мали позитивні очікування й лише 15,4% – негативні. В результаті цього *індекс очікувань* зміни ділового клімату дорівнює -0,27. Це перше від'ємне значення за весь період опитування банків.

Фінансово-економічна ситуація банку

В оцінці банками власного фінансово-економічного становища переважають позитивні погляди. 54,5% банків інформують про покращення своєї фінансово-економічної ситуації за останні півроку, 45,5% говорять, що вона залишилась незмінною. Відповідний *індекс оцінки* фінансово-економічної ситуації становить 0,55.

Поштове опитування банків для моніторингу оцінок та очікувань керівників підприємств щодо змін ділового середовища загалом та показників роботи банків. % повернення анкет 18,5%

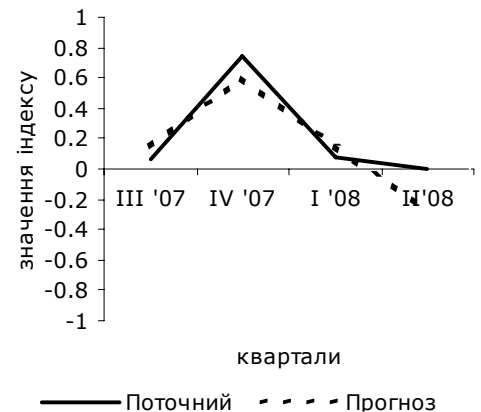
У цьому числі представлені результати опитування 30 липня – 5 вересня 2008

Показник: сер' 08 до тра' 08

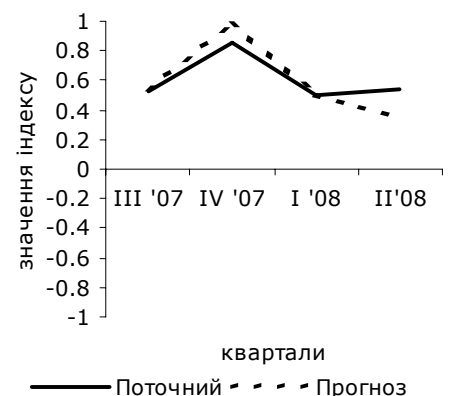
Очікування: гру' 08 до сер' 08

Діловий клімат: оцінка липень 08, очікування на 6 місяців

Діловий клімат

Фінансово-економічне становище

Автори:
Оксана Кузяків
Ірина Федець

Інститут Економічних Досліджень
та Політичних Консультацій
вул. Рейтарська 8/5-А, 01034 Київ
Тел. (+38044) 278-6342
Факс (+38044) 278-6336
E-mail: institute@ier.kiev.ua
http://www.ier.kiev.ua

Банки частіше очікують покращення, ніж погіршення свого фінансово-економічного становища в другій половині 2008р. В той же час значення *індексу очікувань* зменшилось до 0,36. Це відбулось за рахунок скорочення частки банків, що очікують покращення фінансово-економічної ситуації, з 50% у квітні до 36,4% у серпні. Частка банків, що не очікують ніяких змін, зросла з 50,0% до 63,6%. Разом із цим жоден із опитаних не очікує погіршення ситуації в власному банку.

Попит

Показники попиту залишаються на рівні минулого кварталу, але очікування щодо майбутнього попиту поступово погіршуються. 80% українських банків інформують про зростання попиту цього літа, у 10% попит знизився, а в ще 10% – залишився без змін. *Індекс попиту* дорівнює 0,7, це дещо менше, ніж прогноз на цей квартал, (0,77). Але вже на найближчі 3-4 місяці банки прогнозують зменшення попиту – *індекс* прогнозованого попиту зменшився у серпні до 0,6 (0,77 у квітні).

Попит з боку юридичних осіб (індекс 0,82) є більшим, ніж попит з боку фізичних осіб (0,64). Прогнози до кінця 2008 року як щодо попиту з боку юридичних, так і з боку фізичних осіб є подібними (відповідні *індекси становлять* 0,6). Хоч це позитивна тенденція до збільшення попиту, але її темпи нижчі в порівнянні з минулим кварталом: тоді *індекс* очікуваного попиту для фізичних осіб дорівнював 0,85, а для юридичних – 0,69.

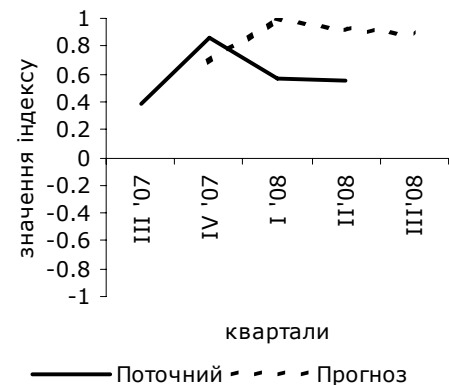
Фінансові показники

Чистий прибуток. 63,6% українських банків інформують про збільшення чистого прибутку влітку 2008 року, 9,1% говорять про його зменшення, а 27,3% - про те, що він залишився незмінним. Порівняно з минулим кварталом, зменшилась частка як тих, що помітили покращення, так і тих, що помітили погіршення ситуації, зате зросла частка банків, що не відчували ніяких змін. Але динаміка зростання чистою прибутку залишається сталою – сьогоднішній *індекс* становить 0,55 порівняно з індексом 0,57 весною 2008 року. *Індекс очікуваної динаміки* прибутку до кінця цього року дорівнює 0,89: 88,9% банків надіються, що чистий прибуток буде і далі зростати, а 11,1% не очікує змін його обсягу. Продовжується тенденція деякого зменшення частки оптимістичних очікувань в бік передбачення незмінного стану, яка розпочалася минулого кварталу.

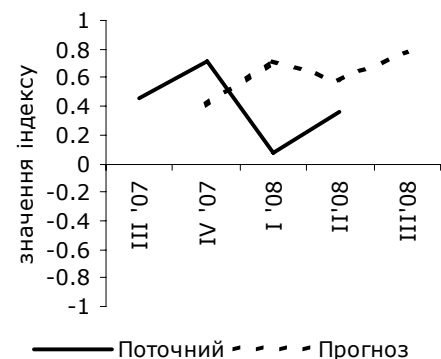
Дохід. Дохід опитаних банків зріс за попередній квартал і виправдав оптимістичні прогнози на літо 2008 року, досягнувши одиниці в *індексі*. 88,9% з них очікують і подальшого зростання своїх доходів. 11,1% банків вважають, що доходи будуть такими ж. Відповідний *індекс* становить 0,89.

Процентні доходи. Банки повідомляють про сповільнення темпів зростання як процентних доходів за кредитами фізичним особам, так і процентних доходів за цінними паперами. Темпи зростання останніх зменшилися до *індексу* 0,27 порівняно з рівнем 0,39 в минулому опитуванні. Але

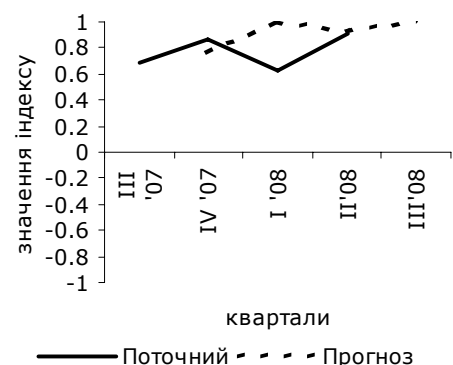
Чистий прибуток

Комісійні доходи за операції з банками

Комісійні доходи за операції з клієнтами

очікування до кінця цього року піднялися до *індексу* 0,7 відносно попереднього *індексу* очікувань 0,33. Кращі темпи зростання у цьому кварталі демонструють процентні доходи за кредитами фізичним особам – їхній *індекс* становить 0,64. Проте він впав відносно минулого кварталу, в якому дорівнював 0,85, і очікування змін процентних доходів за кредитами фізичним особам до кінця цього року також зменшуються – з *індексу* 0,92 весною до відповідного *індексу* 0,7 влітку цього року.

Комісійні доходи. В цьому кварталі збільшились темпи зростання комісійних доходів банків за операціями з клієнтами та за операціями з банками. *Індекс* доходів за операції з банками піднявся до 0,36 після різкого падіння в минулому кварталі до рівня 0,08. Очікування на цей квартал сягали *індексу* 0,58 і зростають до 0,78 на кінець 2008 року. Комісійні доходи за операції з клієнтами перевищили доходи за операції з банками з *індексом* 0,91 і зрівнялись з очікуваннями банків на цей квартал, *індекс* яких дорівнював 0,92. Прогнози банків на кінець цього року щодо комісійних доходів за операції з клієнтами ще оптимістичніші. *Індекс* сягає одиниці – всі банки сподіваються на їхнє збільшення.

Торгівельні операції. Результати торгівельних операцій покращились порівняно з попереднім опитуванням. Минулий *індекс* 0,08 піднявся до 0,46 і наблизився до прогнозу на цей період, що сягав 0,67. *Індекс* очікувань до кінця цього року зріс до 0,8.

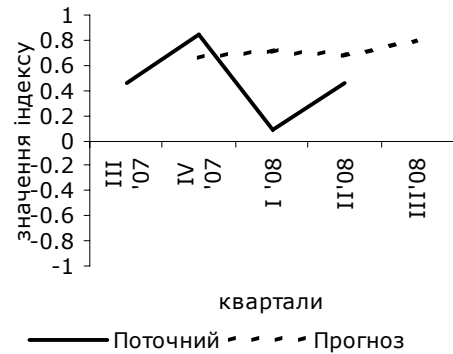
Відсоткові ставки (кредити, депозити)

Банки планують підвищення відсоткових ставок до кінця 2008 року. Відсоткові ставки зростатимуть і далі, проте дещо меншими темпами, ніж минулого кварталу. *Індекс змін* відсоткових ставок за короткостроковими кредитами становить 0,55. 63,6% банків планує збільшити відсоткові ставки, 9,1% планують їх знизити, а 27,3% – залишити без змін. Більшість банків (72,7%) має намір збільшити відсоткові ставки і за довгостроковими кредитами. Залишити їх на такому ж рівні планують 18,2% банків, а 9,1% мають намір їх знизити. Значення відповідного *індексу* дорівнює 0,64. *Індекси змін* відсоткових ставок за короткостроковими і довгостроковими депозитами є однаковими за очікуваннями цього кварталу – 0,46. Композиція індексів також збігається: по 54,5% банків планують підвищити відсоткові ставки, по 9,1% – понизити, а 36,4% банків не очікують змін у відсоткових ставках ні за короткостроковими, ні за довгостроковими депозитами.

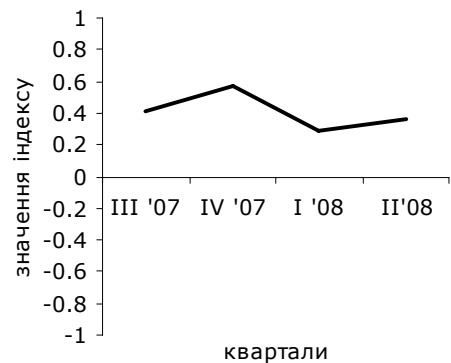
Конкурентна позиція

Конкурентну позицію на ринку фізичних осіб і на ринку юридичних осіб банки оцінюють приблизно однаково – з *індексами* 0,36 і 0,3. Але в той час, коли для конкурентної позиції на ринку фізичних осіб такий *індекс* є деяким зростанням відносно попереднього опитування, коли він становив 0,29, то в конкурентній позиції на ринку юридичних осіб показник 0,3 свідчить про спад порівняно з минулим кварталом, в якому він дорівнював 0,64.

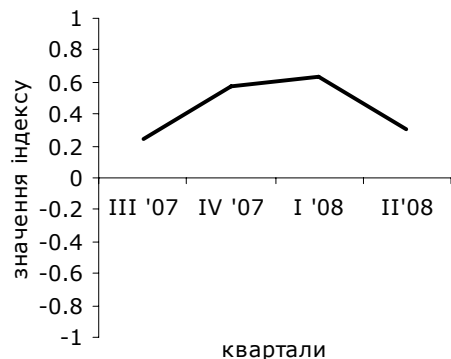
Результат від торгівельних операцій

Конкурентна позиція на ринку послуг для фізичних осіб

Конкурентна позиція на ринку послуг для юридичних осіб

Зменшилась частка тих, хто вважає, що конкурентна позицію на ринку юридичних осіб покращилась (50% проти 64,3% влітку) та тих, хто вважає, що вона залишилась без змін (30% проти 35,7%). Натомість зросла кількість тих, хто вважає, що вона погіршилась – минулого кварталу жоден банк не давав такої відповіді, а тепер її відмічають 30% опитаних.

Перешкоди розвитку бізнесу

Несприятливий регуляторний клімат та несприятлива політична ситуація випередили конкуренцію в секторі у рейтингу факторів, що обмежують збільшення обсягів операцій банку. Конкуренція в банківському секторі, яка протягом останніх двох опитувань очолювала цей список, набрала цього разу 54,5% і поступилась таким факторам, як несприятливий регуляторний клімат і несприятлива політична ситуація, що набрали по 72,7%. 45,5% банків відносять до перешкод брак кваліфікованих працівників. Податковий тиск і низький попит відмічають відповідно 18,2% та 9,1% опитуваних. 27,3% вважають перешкодами для збільшення операцій інші фактори, а 9,1% вважають, що таких перешкод немає.

Спеціальне питання

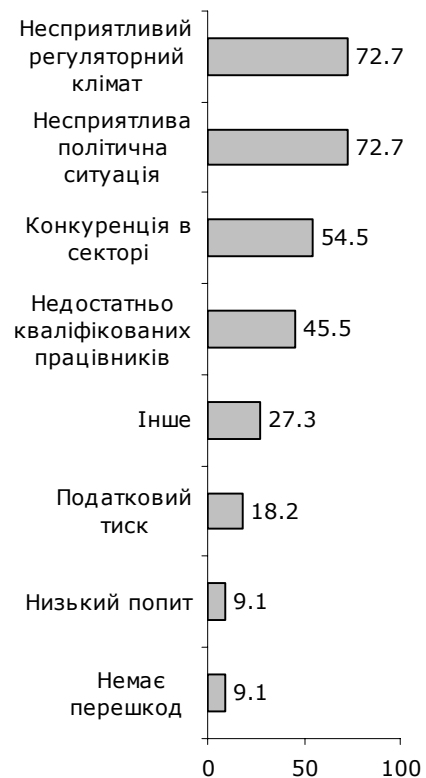
Чинники зростання цін. Інфляційні очікування залишаються найвпливовішим фактором зростання споживчих цін, згідно з українськими банками. Їхній рейтинг становить 90,9%, за яким йдуть світові ціни на енергоносії (81,8%). На третьому місці за впливом на інфляцію стоїть політична ситуація (63,6%), а після неї – бюджетні витрати та витрати виробництва (по 45,5%). Відносно менше спричиняють зростання цін, на думку банків, доходи населення (36,4%) та діяльність НБУ (27,3%). Банки не відзначили таких факторів, як податковий тиск та боротьба з контрабандою, а обмінний курс та врожай сільськогосподарської продукції 2008 року набрали лише 18,2% та 9,1% відповідно.

Методологія дослідження

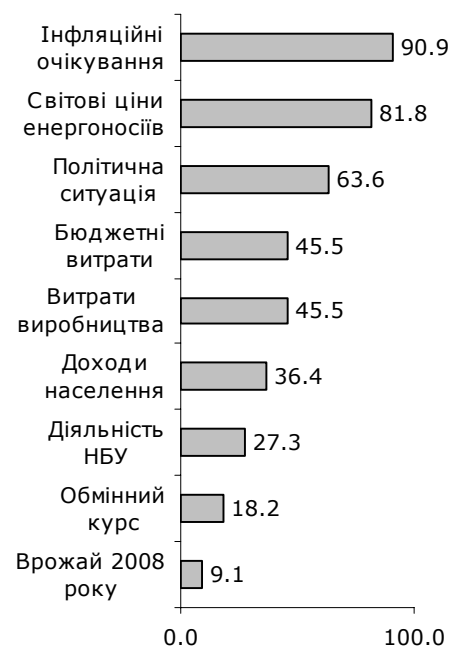
Дослідження проводилося за допомогою стандартного опитувальника, до якого входять запитання щодо загального економічного становища в країні, фінансово-економічної ситуації банку, перешкод у діяльності банків, очікувань щодо відсоткових ставок для кредитів та депозитів. До генеральної сукупності було віднесено 156 банків, які постійно представлені на ринку.

Всі індекси рахуються за єдиною методологією. Ми зараховуємо відповіді як +1, коли банк відповідає, що показник збільшився, 0 - якщо він не змінився і -1 - якщо зменшився. Наприклад, якщо із 100 респондентів 20 вказали на зростання доходів, 50 респондентів звітували про їх скорочення, і 30 зазначили, що все залишилося без змін, то відповідне значення індексу буде — -0,30. Додатне (від'ємне) значення індексу означає, що частка банків, у яких зросли доходи, є більшою (меншою), ніж кількість тих, де доходи зменшились. Кожний індекс більший за +0,09 або менший за -0,09, є статистично значущим і відрізняється від нуля з ймовірністю помилки 5%. За детальною інформацією звертайтеся до Оксани Кузяків (Kuziakiv@ier.kiev.ua).

Фактори, що обмежують збільшення обсягів операцій банку

Фактори, які впливатимуть на зростання споживчих цін у найближчі 12 місяців

Додаток 1. Числові результати, індекси та індекси очікуваних змін

ПОКАЗНИКИ ТА ОЧІКУВАННЯ:	IV квартал 2007 (грудень)		I квартал 2008 (квітень- травень)		III квартал 2008 (липень-серпень)	
	Показни- ки	Очікування (1е півріччя 2008)	Показни- ки	Очікування (2е півріччя 2008)	Показни- ки	Очікування (до кінця 2008)
1. Загальні показники:						
фінансово-економічне становище підприємства є /буде сприятливим (+) / несприятливим (-)	0,86	1	0,5	0,5	0,55	0,36
загальноекономічне середовище є/буде сприятливим (+) / несприятливим (-)	0,75	0,6	0,08	0,15	0	-0,27
2. Показники поточної діяльності: підвищуються (+)/ зменшуються (-)	Показни- ки	Очікування (I кв. 2008)	Показни- ки	Очікування (II кв. 2008)	Показни- ки	Очікування (до кінця 2008)
Попит	0,86	0,86	0,64	0,77	0,7	0,6
Попит з боку юридичних осіб	1	1	0,57	0,69	0,82	0,6
Попит з боку фізичних осіб	0,86	0,71	0,57	0,85	0,64	0,6
Чистий прибуток	0,86	1	0,57	0,92	0,55	0,89
Процентні доходи за кредитами фізичним особам	0,57	1	0,85	0,92	0,64	0,7
Процентні доходи за цінними паперами	0,86	1	0,39	0,33	0,27	0,7
Комісійні доходи за операції з банками	0,71	0,71	0,08	0,58	0,36	0,78
Комісійні доходи за операції з клієнтами	0,86	1	0,62	0,92	0,91	1
Результат від торгівельних операцій	0,85	0,71	0,08	0,67	0,46	0,8
Доходи	0,57	1	0,79	1	1	0,89
Співвідношення витрат на персонал та доходів	0,71	0,71	0,5	0,62	0,36	0,5
Кількість працюючих	0,57	0,71	0,69	0,73	0,73	0,6
Обсяг кредитів фізичним особам		1		1		0,9
Обсяг кредитів юридичним особам		1		1		0,82
3. Відсоткові ставки зменшуються (-) / збільшуються (+) за ...		Очікування (I кв. 2008)		Очікування (II кв. 2008)		Очікування (до кінця 2008)
короткостроковими кредитами		0,14		0,43		0,55
довгостроковими кредитами		0		0,57		0,64
короткостроковими депозитами		0		0,36		0,46
довгостроковими депозитами		-0,14		0,57		0,46
4. Оцінка кількості наявного персоналу: потрібно більше (+) / потрібно менше (-)	Показни- ки		Показни- ки		Показни- ки	
фронтфіс	0,43		-0,39		-0,55	
бекофіс	0,29		-0,08		-0,09	
5. Конкурентна позиція: покращилась (+)/погіршилась (-)	Показни- ки		Показни- ки		Показни- ки	
- на ринку фізичних осіб	0,57		0,29		0,36	
- на ринку юридичних осіб	0,57		0,64		0,3	